

**A Levegő Munkacsoport
véleménye
az „Új Magyarország Fejlesztési Terv
Foglalkoztatás és növekedés – 2007–2013”
(Harmadik olvasat, partnerségi egyeztetés utáni változat)
című anyagról**

Általános észrevételek

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv ezen változata (a továbbiakban: ÚMFT) elfogadta a környezetvédő civil szervezetek több javaslatát. Így például kiemelten fontosnak tartjuk, hogy bekerült az anyagba a használó/szennyező fizet elv érvényesítésének szükségessége. Ugyanakkor az ÚMFT sok esetben nemcsak hogy nem vette figyelembe a környezetvédő civil szervezetek megállapításait, hanem megerősítette a társadalmi, gazdasági és környezeti szempontból – véleményünk szerint – hibás elgondolásokat. Mindez úgy történt, hogy írásbeli választ egyáltalán nem kaptunk a tervet bíráló észrevételeinkre, javaslataink elutasítását pedig semmilyen módon nem magyarázták meg, ilyen jellegű anyagot a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség honlapján sem találtunk. Ezáltal sérült az elektronikus információszabadságról szóló 2005. évi XC. törvény 10. §-ának (4) bekezdése. Kérjük ennek a mulasztásnak a mielőbbi megszüntetését.

Korábbi véleményünket¹ az alábbiakban nem ismételjük meg részletesen, csak néhány fontos szempontra hívjuk fel a figyelmet.

1. A célrendszer egyoldalúsága

Az ÚMFT fő célja a „növekedés és foglalkoztatás” maradt. Továbbra is úgy véljük, hogy a társadalmi összetartozás és a környezetvédelem nem csak a horizontális, hanem fő célként kell hogy megjelenjenek. Az ÚMFT egyes elemei, az utóbbi időszakban meghozott számos intézkedés, valamint az operatív programok alakulása azt mutatják, hogy hiába fogalmazódnak meg horizontális célként a környezeti és társadalmi fenntarthatósági elvek, ezek nem épülnek be a végrehajtásba.

2. Állami újraelosztás

Az ÚMFT szerint a közsféra a bűnös a rendkívül magas államháztartási hiány és államadósság kialakulásáért, valamint azért, hogy társadalmunk és gazdaságunk nem fejlődik megfelelő mértékben. Ennek alapján az ÚMFT az államapparátus, a hatóságok további leépítését, a közszolgáltatások színvonalának további lerontását irányozza elő. Ezt már az ÚMFT Előszavában is az egyik fő prioritásként jelölik meg (bár a megfogalmazás finomabb, a lényege ez). Ez a szándék más helyen is tetten érhető, például a 3.1.1. pont indikátorainál. A közsféra bűnbak-ká nyilvánítása, leépítése, működési zavarainak fokozása súlyos társadalmi, gazdasági és környezeti következményekkel jár, ezért megengedhetetlen.² A közsféra alapvető szerepet tölt

¹ http://www.levego.hu/kiadvany/nft/umft_korny_velemenyo0609.pdf

² Az állami újraelosztás csökkentésével kapcsolatos részletes álláspontunkat ld. a következő helyeken: **Az államháztartás ökoszociális reformja: javaslatok a 2006. évre**, 20-26. oldal,

be a legfontosabb teendőnk az emberi erőforrások fejlesztése területén. Továbbá a hatékonyan működő, megfelelő személyi és tárgyi feltételekkel működő közszféra egyebek mellett visszaszoríthatja a korrupciót, a szabálytalanságokat is, ami jelentős mértékben javítja a versenyképességünket, a kiszámíthatóságot. Ezért ez a „fehér” gazdaság szereplőinek is elemi érdeke.

3. Bérek

Az ÚMFT szerint „...más, **feltörekvő térségek**, például a **dél-kelet-ázsiai** vagy **dél-kelet-európai országok versenytársat jelentenek** számunkra. Nyilvánvaló, hogy a felzárkózást megcélzó uniós tagállamként gazdaságunk már nem az alacsony bérekkel, hanem csak a magas hozzáadott értéket előállító termékeivel és szolgáltatásaival lehet versenyképes.” Ez a megállapítás csak félig igaz. Mivel az említett országokban a munkaerő minősége rohamosan javul (és ezzel együtt az általuk előállított hozzáadott érték is növekszik), versenyképességünk javítása érdekében a hazai munkaerő minőségének minél nagyobb mértékű javítása mellett a béreket a lehető legalacsonyabban kell tartanunk. Ezt azonban nem a nettó bérek csökkentésével, hanem a bérterhek (szja, tb-járulék) mérséklésével kell megvalósítanunk. Ezt viszont úgy érhetjük el, ha a fogyasztásra, a vagyoni, a súlyosan környezetszennyező, egészségkárosító tevékenységekre vetünk ki a jelenleginél jóval magasabb adókat – amint erre az Előszó 2. oldalán utalás is történik.

4. Indikátorok

Az indikátorok terén javulás tapasztalható az előző változatokhoz képest, ugyanakkor továbbra is sok a hiányosság. Vannak értelmetlen indikátorok (pl. „a szállítási költségek csökkenése”, vagy „a természeti és épített környezeti értékek hasznosításából származó árbevétel növekedése”). Van olyan indikátor, amelyik önmagában nem sokat mond (például nem elégedhetünk meg a gazdaság energia-intenzitásának csökkenésével, ha közben az összes energiafogyasztás nő; a megújuló energia részarányának növekedése önmagában nem jelenti azt, hogy energiagazdálkodásunk a fenntarthatóság irányába mozdult el...). Általában nincsenek kiinduló adatok, így az olvasó – hacsak nem az adott téma szakértője – nem tudja megállapítani, hogy milyen mértékű lesz az előrehaladás. Sok esetben pedig az elérendő célok sincsenek számszerűsítve. Ez utóbbi nélkül pedig az egész terv nehezen értelmezhető, hiszen nem tudjuk, hová kívánunk eljutni.

5. Közlekedés

Az ÚMFT megállapítja, hogy „az energiaimporttól való függőségünk további komoly makrogazdasági veszélyekkel jár”, valamint „Magyarország környezeti teljesítménye ... meghaladja a fenntarthatóság alapján becsült mértéket”, továbbá, hogy szükséges „a felhasználó/szennyező fizet elvének minél teljesebb érvényesítése”. Ugyanakkor ezzel ellentmondásban van, hogy az ÚMFT előirányozza az autópálya-építések és a repülőtér fejlesztések támogatását (ez utóbbit pl. az oda vezető földi infrastruktúra bővítésével).

A közúti fejlesztések uniós forrásokból történő támogatása azért is megkérdőjelezhető, mert az EU-támogatással épített utak létesítési költségei nem téríthetők meg az útdíjakból.³ Ez azt

http://www.levego.hu/konyvtar/olvaso/kolts-2006_c.pdf és **Leépülő közlekedésbiztonság - A közlekedési felületek helyzetéről** <http://www.levego.hu/kiadvany/allamhaz/ekh06.pdf>)

³ Ld.: az Európai Parlament és a Tanács 2006/38/EK irányelve (2006. május 17.) a nehéz tehergépjárművekre egyes infrastruktúrák használatáért kivetett díjakról szóló 1999/62/EK irányelv módosításáról, (9) bekezdés.

jelenti, hogy Magyarország ebben az esetben lemondana a „használó/szennyező fizet” elv érvényesítéséről, és olyan beruházásokra fordítaná a közpénzeket, amelyek ezen elv alapján is finanszírozhatóak lennének. Ezáltal egyrészt ésszerűtlenül és feleslegesen vonna el forrásokat más területekről, másrészt a piacgazdaság elveivel ellentétesen támogatna egy gazdasági tevékenységet, súlyosan torzítva a gazdasági versenyt.

6. Környezetvédelem

A környezetvédelem terén a csővégi megoldások kerülnek előtérbe a megelőzéssel szemben. Nem fogadható el az az érv, hogy csak így tudunk eleget tenni az Európai Unió követelményeinek. Az ÚMFT kísérletet sem tett arra, hogy feltárja a megelőzésben rejlő lehetőségeket. Nem vitatjuk, hogy számos esetben szükség van a csővégi megoldásokra, azonban a források jelentős részét a megelőzésre kell fordítani, valamint olyan szabályozórendszert kell kialakítani, amely eleve ösztönzi a szennyezőanyagok kibocsátásának csökkentését, illetve kevésbé káros anyagok kibocsátását. Erre nem találunk utalást az ÚMFT-ben.

Az ÚMFT nem fordít elég hangsúlyt a környezeti tudatformálásra. A fenntarthatóságot nem lehet megközelíteni a helyesen gondolkodó társadalom nélkül, ezért ezt szükséges az ÚMFT-ben erőteljesebben megjeleníteni.

7. Társadalmi megújulás

Habár közel 300 civil szervezet közös nyilatkozatban követelte, a társadalmi megújulás prioritáson belül nem foglalkozik külön fejezet a társadalmi részvétel és a civil szektor megerősítésével, sőt ennek az aránya és így súlya csökkent a korábbiakhoz képest. A társadalmi részvétel és a civil szektor fejlesztése a demokratikus társadalom olyan alapköve, amelyet nem lehet csak néhány csoportra vagy térségre szűkíteni.

8. Stratégiai környezetvizsgálat

Az ÚMFT-ben ezt olvashatjuk: „Az Új Magyarország Fejlesztési Terv véglegesített szövege alapján kerülnek összegzésre az ex-ante értékelés és a stratégiai környezetvizsgálat eredményei, ezért ezek a Bizottságnak leadásra kerülő változatban szerepelnek.” Ez azt jelenti, hogy először elkészül az ÚMFT végleges változata, és csak utána végzik el a stratégiai környezetvizsgálatot (SKV)? Az SKV-t viszont a véglegesítés előtt kell elvégezni, és annak eredményei alapján kell kialakítani a végleges változatot! Ezen túlmenően az SKV-t nyilvánosságra kell hozni és meg kell küldeni véleményezésre az Országos Környezetvédelmi Tanácsnak. Csak ezután lehet az ÚMFT-t elfogadni, az ezzel ellentétes eljárás ugyanis jogszabályokba ütközik⁴, és ilyen esetben az Európai Bizottságnak az ÚMFT-t kötelező elutasítania, ami beláthatatlan következményekkel járhat.

Az útdíj az egyetlen mód, amellyel használatarányosan, igazságosan, diszkriminációmentesen (pl. nem megkülönböztetve a hazai és külföldi járművek üzemeltetőit) meg lehet fizettetni a használóval az utak építésének és fenntartásának költségeit.

⁴ A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény 43. és 44. §-a, valamint az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról szóló 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet.

9. Nemzeti Fejlesztési Tanács és Fejlesztéspolitikai Irányító Testület

Az ÚMFT a **Végrehajtás** fejezetben említést sem tesz a Nemzeti Fejlesztési Tanácsról, amelynek a kormány (az 1064/2006. számú rendelete szerint) jelentős szerepet szán az ÚMFT előkészítése és végrehajtása során. Itt jegyezzük meg, hogy a Nemzeti Fejlesztési Tanács összetétele nem felel meg az EU vonatkozó rendeletének, mivel annak nem tagja a környezetvédő civil szervezetek egyetlen képviselője sem.

Szükséges, hogy a Fejlesztéspolitikai Irányító Testületben helyet kapjanak azok a miniszterek, akik a kiemelt horizontális célokért felelősek (környezetvédelmi stb.).

10. Versenysemlegesség

Az állami támogatások torzíthatják a piacot, és így csökkenthetik a versenyképességet. Ezért javasoljuk, hogy az ÚMFT a lehető legkisebb mértékben irányozzon elő egyedi támogatásokat a vállalkozásoknak, és ezek is csak kedvezményes kölcsönt kapjanak a vissza nem térítendő összegek helyett (a „német szénsegély” mintájára).

11. Az összhang hiánya

Az EU-alapokra vonatkozó uniós rendelet előírja, hogy az Európai Unió támogatásainak és az érintett tagállam intézkedéseinek összhangban kell lenniük.⁵

Az ÚMFT egyik fő célja a foglalkoztatás növelése. Miközben Magyarország erre a célra kér forrásokat az Európai Uniótól, olyan intézkedéseket hoz, amelyek csökkentik a foglalkoztatást: ilyen elsősorban a munkabéren lévő terhek növelése, továbbá a közsférát, a közszolgáltatásokat érintő leépítések.

Az egészségügy kevesebb mint 20 százalékban felelős az emberek egészségének alakulásáért, több mint 80 százalékban pedig az életmód és a környezet. Miközben Magyarország az Európai Uniótól vár forrásokat az egészség javítására, leépíti azokat az intézményeket, szervezeteket, amelyek alapvetően fontos szerepet játszanak a lakosság egészségének megőrzésében és javításában. Megemlíthetjük az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálatot (ÁNTSZ), amelynek feladata lenne a Nemzeti Népegészségügyi Program végrehajtása, de már nem csak erre képtelen, hanem az alapfeladatait sem tudja tisztességesen ellátni a korábbi és jelenlegi megszorítások miatt. Hasonlóan rossz helyzetben vannak a környezet- és természetvédelmi területi szervek, a vízügyi hatóságok, a növényvédelmi szolgálat, a közlekedési felügyelet, a fogyasztóvédelmi szervek és számos más hatóság, intézmény. A magyar kormány évi több tízmilliárd forintot von el a közigazgatástól fűnyíró-elv alapján, az ÚMFT ugyanakkor évi 6-7 milliárd forint körüli támogatást remél az Európai Uniótól a közigazgatás megújítására.

⁵ A Tanács 1083/2006/EK rendelete (2006. július 11.) az Európai Regionális Fejlesztési Alapra, az Európai Szociális Alapra és a Kohéziós Alapra vonatkozó általános rendelkezések megállapításáról és az 1260/1999/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (a továbbiakban: a Rendelet) előírja:

(Preambulum)

„(23) A közösségi intézkedéseknek ki kell egészíteniük a tagállamok által végrehajtott intézkedéseket, vagy törekedniük kell az azokhoz történő hozzájárulásra. (...)

(24) A többéves programozás célja az, hogy megvalósítsa az alapok célkitűzéseit a szükséges pénzügyi források rendelkezésre állásának és a Közösség és a tagállamok együttes intézkedései tekintetében az összhangnak és a folytonosságnak a biztosításával.

(...)

(29) Valós gazdasági hatás elérése céljából, e rendelet előírásainak értelmében a strukturális alapok nem helyettesíthetik a tagállamok közkiadásait.”

Az ÚMFT-ben az oktatás is kiemelten szerepel, miközben a valóságban erről a területről is komoly forráselvonás történik. A közösségi közlekedés, illetve a vasút szintén hangsúlyos helyet kap az ÚMFT-ben, miközben a jelenleg ezen a téren is erős megszorítások tapasztalhatóak.

Amit tehát a magyar kormány fejlesztésnek próbál bemutatni az EU felé, az az esetek nagy részében valójában a magyar állami források behelyettesítése uniós forrásokkal („most elvonjuk a pénzt, később az Unió megfizeti”). Fejlesztés összességében véve nem történik, sőt, még leépüléssel is párosul. A fentebb hivatkozott uniós rendelet előírásaira is tekintettel, kétséges, hogy az EU jóváhagyja-e majd az ÚMFT-t, ha azt látja, hogy az adott területek tudatos leépítése folyik az uniós támogatások érkezése előtt.

Mindez természetesen nem azt jelenti, hogy az ÚMFT helyes céljait kellene megváltoztatni, hanem azt, hogy a kormánynak felül kell vizsgálnia eddigi intézkedéseit, és megfontolnia a már rendelkezésére álló⁶ – alternatívák megvalósításának lehetőségeit.

12. Átláthatóság

Közismert, hogy a következő években az EU alapok és programok fogják alkotni a fejlesztésre szánt pénzek gerincét, és szinte az összes hazai forrás az önrész biztosítását szolgálja majd. Emiatt igen fontos, hogy a források egy táblázatban, áttekinthetően megjelenjenek. Így ellenőrizhetőbbé válhat, hogy a források a kitűzött fő célokat szolgálják-e. Nem lehet akadálya a táblázat elkészítésének az összegek bizonytalansága. El lehet fogadni, hogy az EU döntése alapján a táblázat „dinamikus”, az idő folyamán módosulhat.

Budapest, 2006. október 26.

Lukács András
Levegő Munkacsoport

⁶ Ld. például: http://www.levego.hu/kiadvany/allamhaz/aht_javaslatok-ossze060830.pdf,
http://www.levego.hu/konyvtar/olvaso/kozlekedesi_ktgteritesek06.pdf
http://www.levego.hu/kiadvany/allamhaz/batho_pm.pdf

A javasolt intézkedések összhangban vannak az Európai Unió és az OECD ajánlásaival, valamint a Konvergencia Tanács azon javaslatával is, amely szerint csökkenteni kell az élők munkát sújtó adókat, és helyettük a fogyasztást és a vagyont kell nagyobb mértékben megadóztatni.